

Förnyad mässa

Liturgiskt förnyelsearbete.

Alldeles inpå oss i tiden har vi Kyrkornas Världsråds 4:e generalförsamling i Uppsala. De där över 200 representerade protestantiska och ortodoxa kyrkorna hade bland andra överläggningsämnen också gudstjänsten. Den V:e sektionen arbetade med frågan om gudstjänstens utgestaltning i en sekulär tidsålder.

Samtidigt står den andra hälften av kristenheten – den Romersk-katolska kyrkan – mitt uppe i det liturgiska omvandlings- och förnyelsearbete, som är en följd av II Vatikankonciliet beslut, framför allt som de formulerats i Konstitutionen om den heliga liturgien.

Uppsalamötets rapport från sektion V och Vatikankonciliet liturgikonstitution är till sin art och till sina verkningssamheter helt ojämförbara. Men båda ger ett klart belägg för påståendet, att praktiskt taget hela kristenheten f. n. är engagerad i en förnyelse av gudstjänstlivet.

Detta liturgiska intresse är ingenting som överraskande slagit ned i 1960-talets kyrkliga liv. Det har i stället förberetts under minst ett halvt århundrade.

Man behöver bara nämna platser som Maria Laach, Klosterneuburg och senare Taizé för att inse, att det här inte är fråga om något dagsnytt. På svensk botten har genom personligt intresse och engagemang dessa strävanden sedan årtionden tagit gestalt i både skriftställarskap och kyrklig praktik av män sådana som Gunnar Rosendal och Hugo Blennow för att nu bara nämna de kanske mest framträdande i detta sammanhang. Läger vi därtill i vårt land ordenssällskapen som Societas Sanctae Birgittae och stiftsbrödraskapen, vidare kyrkosångsrörelsen och den nya kyrkoarkitekturen m. m. så inser man, att det som nu framträder är en frukt av ett långt och intensivt arbete.

De liturgiska frågorna har emellertid ofta betraktats som något som somliga haft som sitt specialintresse, även om dessa själva varit klart medvetna om att liturgi sammanhänger både med trosläran och ecclesiologien och kyrkans sätt att vara i världen.

Det nya i dagens situation är att såväl Vatikankonciliet som Uppsalamötet ger uttryck åt att de liturgiska frågorna är en hela kyrkans angelägenhet. Med betygad tacksamhet mot ofta missförstådda pionjärer kan kyrkorna inte längre överlåta utformningen av liturgien endast åt s. a. s. privatpraktiserande specialister.

Varför behövs en förnyad mässliturgi?

När vi som utgångspunkt tagit Liturgikonstitutionen och Uppsalamötets rapport om gudstjänstlivet har det berott inte endast på att de belyser bredden av nuvarande liturgiska förnyelsesträvanden. Det finns också en annan anledning att här ta upp dessa aktstycken.

De är, som vi sade, ojämförbara, men de kan ändå sägas komplettera varandra, därför att de från olika utgångspunkter och med olika betoning besvarar frågan varför vi behöver en liturgisk förnyelse, en ny eller förnyad mässa.

Med en viss förenkling, som ändå visar var tyngdpunkten ligger, kan man säga, att den liturgiska förnyelsen i den Romersk-katolska kyrkan har sin grund i en ecclesiologisk nyorientering. Det är utifrån kyrkan själv, utifrån församlingens behov som förnyelsekravet främst kommer.

Ämnet för sektion V i Uppsala visar å andra sidan vad det är som där primärt tvingat fram frågan om gudstjänsten till studium, nämligen den sekulära tidsålder, som kyrkan står mitt uppe i. Liturgifrågorna får här sin tyngd utifrån kyrkans uppgift att vara mission.

Dessa båda utgångspunkter och betoningar står på intet sätt i motsats till varandra. I stället är det nödvändigt att de hålls samman och att hänsyn tas till båda, när man arbetar med liturgien. Tydligt är också att båda aspekterna anläggs på såväl katolskt som protestantiskt håll.

Den vetenskapligt arbetande exege-

tiken, som i dag är överkonfessionell, har dragit fram i ljuset sådana bibliska uttryck om kyrkan som att den är Guds folk och att de troende är ett heligt och konungsligt prästerskap.

Den lära om kyrkan som Vatikan-konciliet gjorde till sin framställes givetvis med termer som också tidigare varit aktuella, nämligen kyrkan som Kristi kropp och som Kristi brud, allt med god biblisk förankring. Men dominerande är ändå talet om kyrkan som Guds folk. När den tanken förs ut i sina konsekvenser kan man inte längre, såsom i praktiken ibland skett, identifiera kyrkan med hierarkien. En tysk kommentator av Liturgikonstitutionen Joseph Parsch har sagt, att det som nu skett inte är ett upphävande av prästämbetet men att det betyder ett slut på all klerikalism. Inom parentes sagt har vi i Svenska kyrkan att härvidlag ta lärdom. När man talat om "kyrkan och arbetarna", "kyrkan och kvinnorna" eller som skett under senare år firat en söndag som "lekmännens dag" måste det bero på ett dimmigt kyrkobegrepp av medeltida ursprung. Det blottar en, får man hoppas, omedveten uppfattning om att kyrkan är prästerna i relation till arbetare och kvinnor och att med undantag av "lekmännens dag" alla de andra dagarna är prästerskapets dagar i kyrkan.

Det är också värt att uppmärksamma att trots många fornkyrkliga drag liturgien både i den eftertridentinska katolska kyrkan och inom lutherdomen bevarat den struktur som framför allt utformades i den galliska kyrkan under

tiden från c:a 700 och de närmaste århundradena därefter.

Om man frågar när lekmännens roll i det egentliga liturgiska skeendet började minska, förs man tillbaka till denna period. Det var därvid många faktorer som samverkade för att i praktiken göra de döpta och troende till andra klassens kristna. I praktiken blev det emellertid endast de vigda prästerna, som kunde syssla med så heliga ting som mässan. Av den verklighet som var fornkyrkans, att församlingen var "de kringstående" eller "de medoffrande" fanns ingen plats längre.

Även om reformationen medförde en annan syn på prästämbetet än den medeltida och även om lekmännens roll i princip betonades, så bevarades ändå i liturgien distansen mellan de båda kategorierna. Genom i varje fall lutherdomens bevarande av de medeltida kyrkorumen konserverades på det horisontella planet avståndet mellan prästen vid altaret och menigheten i långskeppet. Men man kom dessutom att skapa ett avstånd i vertikal riktning, avståndet mellan den från den högt belägna predikstolen undervisande prästen och den nedanför sittande fåkunniga allmogen.

Det intressanta är nu att se, hur en bibliskt förankrad lära om kyrkan och ett intensivt studium av fornkyrkans lära och liturgiska liv medfört påtagliga och nästan som revolutionerande uppfattade liturgiska förändringar i de katolska menigheterna. Det är numera välkända ting: latinet ersätts av folkspråket t. o. m. i själva mässkanon, som från början var undandraget översätt-

ning, kalken ges allt oftare åt lekmännen. Men framför allt kan man se förändringen i själva riten – i sättet på vilket präst och församling celebrerar mässan. Altaret markeras som Herrens bord, därigenom att det flyttas ner från östväggen av koret mot församlingen och tas i bruk först vid själva nattvardsmässan. Ordets gudstjänst får en markerad självständig betydelse därigenom att den helt och hållet förrättas från en ambo – en pulpet – där ordet läses och predikan hålles och även bönerna bedes. Vid nattvardsmässan står prästen vanligen vid altarets bortsida, vänd mot församlingen – versus populum.

Guds ord och sakrament befinner sig alltså rent rumsligt i gudsfolkets mitt, och man påminns helt osökt om fornkyrklig ordning. Folket är circumstantes – de kringstående – och de medoffrande.

Hela denna nyorientering har medfört en rad förenklingar, när det gäller böner och liturgiska riter, som vi emellertid här inte behöver fördjupa oss i. Allmänt kan sägas, att liturgiska bruk inte anses användbara endast därför att de är gamla och traditionella. Principen utsäges i Liturgikonstitutionen vara följande: "Riterna skola bära den förnäma enkelhetens prägel. De skola vara kortfattade, genomsynliga och utan onödiga upprepningar. De skola vara avpassade efter de troendes möjligheter att förstå dem och bära i allmänhet inte kräva närmare förklaring."

Det är nästan självklart, att en liturgisk förnyelse inom Kyrkornas Världsråds ram inte på samma sätt kan vara

dogmatiskt och ecclesiologiskt betingad. Medlemskyrkorna är ju både till lära och kyrkouppfattning högst skiftande. Men däremot upplever de flesta kyrkor sig stående i samma situation i dagens värld. Man känner sig alltmer oförmögen att med sina traditionella gudstjänst- och verksamhetsformer engagera de troende och nå de utomstående. Det är den sekulariserade tidsålderns utmaning som i första hand tvingar kyrkorna inte bara till engagemang i världens nöd utan också till arbetet med gudstjänstlivets förnyelse.

Huvudprinciperna för den liturgiska förnyelsen.

Det står alldeles klart, att det inte är kärlek till förändringen som sådan eller opposition mot det traditionella för oppositionens egen skull som gör att vi allvarligt måste arbeta med frågan om gudstjänstens utformning.

Mot den bakgrund vi här försökt teckna, kan man i några teser i princip utsäga, vad som krävs av en förnyad mässliturgi.

1. Gudstjänsten måste ge uttryck åt att vara mötet mellan Gud och hans folk, där liturgien både åskådliggör Kristi närvaro i ord och sakrament och erbjuder former för de troendes aktiva mottagande av och svar på Guds nåd.

2. Kyrkan som Guds folk kännetecknas inte endast av att vara den lilla frälsta resten, som genom en ond värld är på väg mot det himmelska Kanaan utan också av att vara bärare av Guds fortsatta frälsningsgärning i historien. Gudstjänsten måste därför få karaktä-

ren av gudsfolkets rastplats inför förnyat sändningsuppdrag i världen.

3. I församlingens medvetande måste den icke-troende världen vara med i gudstjänsten på flera sätt: 1) Gulgataoffret, som i mässan representeras, är Kristi offer inte bara för de frälsta utan för all världen. Själva mässan har därför en kyrkogränsöverskridande karaktär. 2) Världen med dess nöd och problem dras in i församlingens förböner. 3) Församlingens lovsånger är ett tack till Gud inte endast för egen frälsning utan måste uppfattas även som ett föregripande av den frälsta mänsklighetens lovsång inför Guds och Lammets tron.

4. Det liturgiska skeendet måste ge möjlighet åt alla troende att i olika funktioner delta.

5. Liturgiens uttrycksformer – ord, musik, riter – måste ständigt prövas inför två frågor: a) uttrycker de på bästa sätt den innersta substansen – själva sakinnehållet – i Guds uppenbarelse? b) Förmedlar de sanningen på ett för nutidsmänniskan begripligt sätt så att hon finner det relevant i sin livssituation att delta i gudstjänsten?

Detta betyder att traditionella former som är irrelevanta eller gör att människor associerar fel måste ersättas med andra som är lika aktuella som de nu traditionella i bästa fall var, när de först kom till.

Förslag till förändring av mässan.

Även om mässan, rätt förstådd, måste ses som en helhet, har man ändå av ålder talat om en Ordets gudstjänst

och en Nattvardens gudstjänst. Därtill har kommit en särskild inledning, som i den svenska traditionen kallats skriftermål.

Låt oss behandla dessa tre huvuddelar i den ordning de möter i en mässa.

1. Inledningen.

I Handboken 1942 infördes ordningen för Högmässa med infogat skriftermål och det är den numera oftast förekommande formen.

Huvudmomenten i denna ordning är följande: Ingångspsalm, Bön, Skriftetal, Syndabekännelse, Avlösning, Bön efter avlösning, Introitus, Herre förbarma dig. Så som denna inledning oftast utformas, kommer den att ta i anspråk en oproportionerligt lång tid av hela gudstjänsten. Skriftetalet blir ofta en predikan. Men även när detta görs kort kvarstår de obligatoriska momenten i sin fastställda omfattning.

Vidare kan anföras att man med både ingångspsalm och introitus i själva verket börjar två gånger, vilket måste anses överambitiöst. En annan dubbelhet är att man efter syndabekännelse och avlösning sjunger "Herre, förbarma dig", vilket i den form det i Västerås kyrkor fått och hos oss bevarats får karaktären av bot.

En förändring, som skulle upphäva dessa inadvartenser och betyda en viss nedkortning, skulle kunna ge följande resultat. Efter sammanringning hålls en inledning som prästen leder från koret med momenten: Skriftetal, Syndabekännelse, Herre, förbarma dig, Avlös-

ning, Introitus eller ingångspsalm. Av stor vikt är att den nu obligatoriska syndabekännelsen: "Jag fattig, syndig människa..." kan få ersättas av en kortare, mindre mångordig och mer lättbegriplig form. Lämplig som alternativ är därvid den syndabekännelse som finns i tidegärdens completorium: "Vi bekänna inför dig, helige och rättfärdige Gud, att vi ofta och på många handa sätt hava syndat med tankar, ord och gärningar. Tänk på oss i barmhärtighet och förlåt oss för Jesu Kristi skull vad vi hava brutit." Ett annat alternativ även vid fullständig mässa bör Psalt. 51 "Gud var mig nådig..." kunna vara.

Om "Herre, förbarma dig" skall få någon liturgisk mening och inte bara vara en kvarlevande rest bör den komma före avlösningen och uppfattas som ett församlingens samfälliga rop om förbarmande.

Till diskussion vill jag emellertid framkasta frågan, om offentlig syndabekännelse och framför allt en offentlig ovillkorlig avlösning är på sin plats. Historiskt sett kom det allmänna skriftermålet in i den svenska högmässan på 1600-talet och torde ha varit den främsta orsaken till att privatbikten upphörde. Kan man egentligen ge en kollektiv avlösning? Hör den inte uteslutande hemma i det enskilda skriftermålet?

Däremot står det utom all diskussion, att efter syndabekännelse ett skriftord eller ett betygande om att Gud förlåter den som ångrar sig och bekänner bör förekomma. En sådan form har vi efter syndabekännelsen i högpredikan: "Om vi bekänna våra

synder, så är Gud trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss våra synder och renar oss från all orättfärdighet.”

Detta ifrågasättande av det allmänna skriftermålet och framför allt av en offentlig ovillkorlig avlösning framkastas för diskussion och som bakgrund till följande mera radikala förslag till inledning.

Kyrie - ”Herre, förbarma dig” - antingen niofaldigt eller trefaldigt är ju den i Västerens kyrkor kvarvarande resten av en ursprunglig Kyrie-litania, som alltjämt lever kvar i de ortodoxa liturgierna som den stora ektenien.

Om man återinförde, efter ortodoxt mönster, en kyrielitania kunde den utformas så, att församlingen i sin gudstjänst för med sig hela världens nöd, den nöd som också församlingen delar och har skuld i. Förbönen och syndabekännelsen kunde så förenas i böneropet: ”Herre, förbarma dig över oss”. De följande momenten: Gloria - ”Ära vare Gud i höjden” och Laudamus skulle därefter bli både förkunnelsen av Guds nåd, som sänt oss förbarmaren Kristus, och församlingens tack till Gud över frälsningens gåva.

Vi skulle då få följande ordning: Ingångssalm eller Introitus, Kyrielitania, Gloria, Laudamus.

Eftersom mässmusiken och de liturgiska sångavsnitten får sin särskilda behandling vill vi här endast betona önskvärdheten av att vi i liturgien inte behåller två ingångssånger utan alternativt använder antingen en koral som ingångssalm eller Introitus.

Vad Laudamus beträffar är det önskvärt att få en melodi som gör det möj-

ligt för församlingen att deltaga. Henry Wemans s. k. Zulu-laudamus har ju lyckats återge denna gamla lovsång åt församlingen vid ungdomsgudstjänster och liknande gudstjänstillfällen. Varför Ps. 24: 1 skall användas vid detta moment är gåtfullt. Skall Psalm 24 vara med bör verserna 2, 3 och 5 användas. Men varför inte som ersättning för det stora Laudamus uteslutande använda ps. 601, som är en god parafraas?

2. Ordets gudstjänst.

Varje moment kunde här vara värt en kommentar.

Salutationen har en enkel form och behöver inte vålla några svårigheter. Men rent språkligt är den diskutabel eftersom ”ock” i församlingens svar: ”Med dig vare ock Herren” hör till Herren och man kan fråga sig vem annars församlingen önskar skall vara med prästen. De försök som gjorts t. ex. ”Med dig också” är väl bara försök. Ett förslag kunde vara: ”Ock med dig vare Herren”. När det katolska stiftet i sin översättning ordagrant följt latinet i en form som f. ö. fanns i vår gudstjänstordning fram till 1811 verkar det onödigt arkaiserande: ”Och med din ande”.

Kollektbönerna liksom börens form överhuvud kommer att behandlas i andra sammanhang. Helt kort kan sägas, att om man skall bevara den ärevärdiga bönetraditionen från 600- och 700-talen måste en nyöversättning ske. Som alternativ bör i varje fall ges helt nyskrivna kollektböner.

Textläsningen. Genom våra nuvaran-

de textserier har vi 2 år av 3 tre textläsningar, varav en epistel och två från evangelierna. Utan att förlänga gudstjänsten borde konsekvent införas en trefaldig textläsning av Gamla Testamentet, en episteltext och en evangelietext. Detta skulle vara önskvärt inte minst med tanke på den bristande kunskap i Gamla Testamentet som också gudstjänstdeltagarna ofta har.

Predikan bör följa omedelbart efter evangelieläsningen och bli en utläggning av denna. Om man inte genomför ordets gudstjänst skild från altaret, då predikan omedelbart kunde följa på evangelieläsningen, bör gradualpsalmen bli predikstolspsalm och evangeliet läsas från predikstolen.

Trosbekännelsen bör återges sin gamla plats efter predikan. Trosbekännelsen har inte alltid funnits med i högmässans liturgi. Den lär ha tillkommit som ett värn mot heresien. Senare tolkades den som en sammanfattning och avslutning på ordgudstjänsten. Trosbekännelsen är numera omistlig i högmässan. Den ursprungliga motivering av dess användning som ett värn mot heresien torde ha aktualitet också i dag, då avmytologiserings- och sekulariseringsteologier av skilda slag florerar.

Vilken form som skall användas är däremot värt diskussion. Lutherdomen är i stort sett ensam om Apostolicum som bekännelse i högmässan, men många kyrkor utom de ortodoxa har den som symbol och använder den vid andra kyrkliga akter. Den har alltså inte eumenisk karaktär. Nicenum är inte heller i sin av Västern brukade form an-

vändbar i de ortodoxa kyrkorna, eftersom Östern inte erkänner det s. k. filioque, som innebär att Anden utgår inte bara av Fadern utan också av Sonen.

Innehållsmässigt torde emellertid de flesta kyrkor kunna ena sig om Apostolicum och den är dessutom enkel och klar.

Nicenum är för de flesta av oss högt skattad, men om man eftersträvar enkelhet och lättfattlighet så kan dess användning ifrågasättas i högmässan. Däremot bör den bevaras i andra former av mässor.

En biblisk och urkristen bekännelse har vi i Fil. 2: 5-11, den gamla Kristus-hymnen som innehåller den kortaste och äldsta kända kristna trosbekännelsen, nämligen att Jesus Kristus är Herre. Upptagandet av en sådan bibeltext som trosbekännelse skulle inte lika konkret som de andra avvisa heretiska uppfattningar, men den skulle å andra sidan genom att föra de troende tillbaka till urkristen tid i mindre grad fixera församlingen vid kontroversiella frågor, som fick sin formulering och sitt svar på 300-talet men inte upplevs som på samma sätt relevanta i dag.

Predikan. Predikans problematik skall inte här beröras. Men i detta sammanhang hör däremot det förslaget hemma, att predikan inte som nu är fallet får sin egen liturgi. Predikan bör som ovan sagt vara en direkt textutläggning i anslutning till evangeliet och dess organiska samband med Ordets gudstjänst markeras.

Allmänna kyrkobönen. Också den kommer att få sin behandling i annat

sammanhang. Här skall endast efterlysas denna böns större konkretion och variationsmöjligheter liksom att den får en form som gör det möjligt för församlingen att instämma med t. ex. "Herre, hör vår bön" eller liknande samt att där ges tillfälle till tyst och enskild förbön.

Problemet när bönen är alltför fixerad och därigenom återspeglar den situation som rådde, när den skrevs och fastställdes, har också tidigare visat sig vara aktuellt. På 1920-talet fann man den gamla förbönen för försvaret med formuleringen "rikets försvar till lands och vatten" otillräcklig. Man hade ju fått även ett luftförsvar i det nya flygvapnet. När denna sak diskuterades på ett av kyrkomötena föreslog dåvarande Visbybiskopen Viktor Rundgren, som ju är känd för sin humor, att man skulle be Gud beskydda alla som flyger och far.

Ordningen för ordets gudstjänst kan därför med hänvisning till vad ovan sagts utformas på följande sätt: Salutation, Kollektbön, Gammaltestamentlig läsning omedelbart följd av Epistel, Gradualpsalm, Evangelium, Predikan, Trosbekännelse, Salutation, Allmänna kyrkobönen.

3. Nattvardsmässan.

När den Romerska kyrkan skall förnya sin nattvardskanon synes det vara önskvärt med en förenkling. Den lutherska traditionen tål ingen förenkling utöver den som redan reformatorerna vidtog. För oss måste det därför bli fråga om att restaurera vissa moment,

som det är svärbegripligt att man så länge kunnat undvara.

Det gäller först *offertoriet*, som inskränkts till en tillredelsepsalm, under vilken prästen, enligt handboken, tillreder de heliga håvorna. Inget moment i högmässan visar så tydligt som detta hur klerikalismen från 1000-talet och medeltiden inskränkt församlingens offerande av både gåvor och sig själv, att t. o. m. den form för naturagåvorna som kollekten utgör placerats under psalmen efter predikan och före kyrkobönen utan varje som helst samband med offertoriet. Kollektens frambärande liksom frambärandet av vin och bröd i en procession bör höra offertoriet till.

Av den ursprungligen rika *evkaristibönen* har blivit kvar endast själva instiftelseorden, som genom det isolerade reciterandet knyter till sig tanken, att just nu sker undret. I de gamla evkaristibönerna från fornkyrkan var instiftelseorden infogade i ett större sammanhang, där man påmindes om de frälsningshistoriska händelserna. Österns kyrkor betonade också tidigt epiklesens betydelse, den bön då Anden nedbedes över gåvorna och i de troendes hjärtan. Den äldsta bevarade evkaristibönen är från Hippolytus kyrkoordning från början av 200-talet. Den ligger alltså före den stora schismen och före senare sektbildningar och kunde med fördel upptagas på nytt, något som tycks komma att ske i den Romerska kyrkan i varje fall till alternativ användning.

Upplyften edra hjärtan . . . är i detta sammanhang värt en detaljanmärkning.

Sedan 1811 har den svenska högmäso- ordningen som församlingens svar; "Gud upplyfte våra hjärtan." Svaret är både oliturgiskt och oriktigt. Så myc- ket av mänsklig aktivitet kan man för- vänta sig av de troende utan att för- ringa Guds nåd, att de kan upplyfta sina hjärtan till Gud. Det måste vara en överdriven betoning av risk för pe- lagianism som dikterade formuleringen 1811. Snarast bör vi återgå till "Vi upplyfta våra hjärtan."

För den reform av nattvardsmässan som jag anser önskvärd vill jag ansluta mig till Gregory Dix, som anser att både nattvardsinstiftelsen och de gamla mässliturgierna förlöper i fyra huvud- punkter:

Jesus tog ett bröd, en kalk. Detta få sin motsvarighet i liturgiens offer- torium med procession, Offertoriebön, Prefation, Helig . . .

Jesus tackade. Mässans evkaristibön, innehållande instiftelseorden och epik- les.

Jesus bröt. Fader vår och brödsbry- telsen, som alltså utgör ett särskilt li- turgiskt moment inte endast en beled- sagande gest.

Jesus gav. Fridshälsningen, O, Guds Lamm, Kommunionen.

Här har endast några huvudsyn- punkter kunnat anges och inga kom- pletta förslag till texter framlagts. Vi- dare har vi uteslutande sysselsatt oss med högmässan.

Önskvärt är emellertid att vi får lag- fäst möjlighet till en stor variations- rikedom för vardagsmässor t. ex. helt läst veckomässa liksom också möjlig-

heten att under veckan som ordets gudstjänst använda tidegårdens Laudes följd av själva nattvardsliturgien.

Vad den nattvardslösa söndagsguds- tjänsten beträffar bör den göras av en helt annan struktur än som nu är fallet, då den inte är annat än en stympad högmässa.

Vad vi för närvarande bevittnar är en på sina håll skarp brytning mellan en konservatism, som ingen förändring anser sig behöva, och en experiment- lusta, som ibland tar sig mindre san- sade former. Också i detta avseende är situationen likartad på katolskt och reformatoriskt håll. Också inom Svenska kyrkan har vi anledning att beakta vad påven Paul VI enligt ett tidningsreferat yttrade vid en liturgisk konferens i Rom. Han ville rikta tre varningar till de församlade. 1) Varning för en stel konservatism, som på sina håll ännu inte gett folkspråket den plats som Liturgikonstitutionen förutsatt. 2) Var- ning åt andra hållet för ett alltför vild- vuxet experimenterande som inte följ- de konciliets intentioner. 3) Varning för mässans avsakralisering.

Det finns också hos oss en konserva- tism, som inte vill inse att den mo- derna tiden är en utmaning till ny- tänkande och nyformuleringar och att vi har mycket att lära från andra kyrkor. Det är sedan likgiltigt om den- na konservatism har sitt fäste i svensk gudstjänsttradition från 1500-talet eller 1800-talet.

Men det finns också en tendens att så vilja förändra att man helt tappar sambandet med det förgångna och före-

drar tillfälliga improvisationer, som stilmässigt tenderar till plattityder.

När man ivrar för församlingens aktivitet i liturgien och för begriplighet i språket och aktualitet i innehållet måste man hela tiden vara varsam, så att man inte i och genom allt detta avsakraliserar mässan, gör den profan och därigenom berövar de troende det som mässan ville ge: möte med Gud i ord och sakrament, helgd och stillhet.

Exempel på använda källor och litteratur:

Johannes Chrysostomos liturgi
Det andra Vatikankonciliet
konstitution om den heliga liturgien. (Svensk
översättning och utgåva 1964)

Die dogmatische Konstitution über die Kirche "Lumen gentium" i Kleines Konzilkompendium, Herder-Bücherei 1966.

Hans C. Cavallin: Den reformkatolska faran. Kyrklig Förnyelse 1967.

Josef A. Jungmann: Einleitung (till liturgikonstitutionen) i Liturgisches Jahrbuch 1/2 1964

Joseph Pascher: Ekklesiologie in der Konstitution des Vaticanum II über die heilige Liturgie. Liturgisches Jahrbuch 4/1964

E. Schillereeckx: Skal man ære Gud midt i verden eller gennem kirkens liturgi? Lumen april 1968.

Erland Olson